

FRÅN REDAKTIONEN

I en radiosketch från 1998 iscensätter de feministiska komikerna Åsa Asptjärn och Gertrud Larsson den både absurda och sagolika berättelsen om hur orangutanghonan Koko från Kolmårdens djurpark vinner tävlingen ”Fröken inre skönhet 1998”. I tävlingen är det de inre egenskaperna som konkurrensutsätts, men frågan är hur de ska bedömas; ”Har du en vacker själ, men ett halvdant yttre skal?” frågar komikerna och tillägger att allt den tävlande behöver göra är att skicka in en motivering på 65 ord samt ett kul foto på sig själv. Paradoxen är ett faktum när ett oskönt yttre sätts i samband med ett vackert inre, och den inre skönheten bedöms med hjälp av ett kul foto av den halvdana ytan.

Det blir alltså orangutanghonan Koko som tar hem segern. Hennes yttre egenskaper i form av celluliter, darrande gång, uppnäsa och behåring över hela kroppen matchas av de mest fantastiska inre kvaliteter. Sketchen fångar kulturens kopplingar mellan yta och djup, yttre och inre.¹ Den visar hur lättvindigt vi laborerar med dessa dikotomier. Också då ”inre skönhet” ska bedömas tycks ytan omöjlig att lämna därhän.

Ytan och det yttre har under lång tid varit en del av den feministiska agendan, detta som svar på patriarkalt formerade krav. Redan i mitten av 1700-talet beskriver Rousseau kvinnlighet som ”konsten att bli betraktad”.² Ett feministiskt svar har

handlat om rätten att slippa bli bedömd via sitt yttre och om att ifrågasätta in- och exkludering på basis av yttre egenskaper. I den amerikanska kvinnorrättskampen på 1800-talet frågar sig Sojourner Truth retoriskt om hon inte är en kvinna: ”Ingen hjälper någonsin mig in i vagnar eller över dypölar eller ger mig den bästa platsen! Och är inte jag en kvinna?”³ Som svart och hårt arbetande före detta slav uppfyller hon inte kriterierna på vit, västerländsk och borgerlig kvinnlighet där konsten att bli betraktad och behovet av assistans då dypölar dyker upp har varit och är central.

För feminismen har ytan varit svår att hantera. Mot bakgrund av kravet att behaga har såväl bh, läppstift och rakhyvel kastats på dynghögen. Blickens möte med ytan har kritiserats och dekonstruerats. Men är det här den enda feministiska vägen att gå vad gäller yta, och ska yta alltid förknippas med ytlighet? Hur ser kopplingarna ut mellan genus, feminism och yta?

I det här numret tar vi utgångspunkt i dessa frågor. I sin artikel om femme-figurationen skriver Ulrika Dahl fram alternativa kopplingar mellan yta, femininitet och feminism. Hon visar hur den feministiska rörelsen i sin aversion mot femininitetens uttryck agerat normativt, marginaliserat och generaliserat då den enögt läst en femininiserad yta i termer av underordning i relation till patriarkalt förtryck.

Magdalena Petersson McIntyres artikel utgör en etnografisk studie av parfym. Hon visar att trots att parfymbranschen struktureras efter traditionella idéer om kön och sexualitet är det svårt att utifrån beskrivningar av dofter och förpackningar tydligt peka ut vad som är manligt och vad som är kvinnligt. Resultatet blir en genusambivalens där genus och konsumtion av dofter kopplas samman med val, begär, rationalitet och drömmar.

Också klädmodets växlingar bygger på drömmar, på längtan efter förnyelse, modernitet och evigt nytt liv. Agneta Helmius tar läsaren med in i 1700-talets modediskussioner, där mode börjar kopplas till kvinnans väsen. Kvinnan blir den som ska behaga, samtidigt som mode förknippas med egennyttan och bristande moral. Helmius går vidare och ställer den obekväma frågan om huruvida moraldimensionen i dag kastats ut som barnet med badvattnet. Vilka är skuggsidorna av "rättigheten" att använda modets språk?

Kroppens yta ingår i ett varusystem. Men via kroppens visualitet gör och uttrycker vi också identitet och begär, både för andras blickar och helt för oss själva. Det är spelet mellan dessa intimiteter – en personlig och en utvidgad – som aktiveras i Benny Nemerofsky Ramsays konstnärskap. Patrik Steorn undersöker vad ytan och kroppen sätter igång för processer, när konstnären själv spelar pojkband eller sjunger kärlekslåtar i sina videor. Det är processer där den betraktade, konturlösa "kroppen utan bild" och den betraktande kroppen förenas i intensiv rörelse.

Fyra skarpa satellittexter kretsar i detta

nummer kring en besläktad spegelakt, nämligen den som gestaltas i myten om Narkissos. Narkissos som förälskar sig i sin egen spegelbild dör av sin längtan – men berättelsen kan vecklas ut i fler dimensioner än så. Samtidigt: kopplingen mellan skönhet och död är och förblir en pockande psykologisk figur. "Ytans lockelse, förförlig, oroande; vi vet inte vad som / finns därunder. Bara denna drift att / krossa något / helst något / vackert." Denna passage som visar på kopplingen mellan den sköna ytan och våldet som vill bräcka upp den, ingår i Mara Lees hisnande långdikt, exklusivt skriven för *TGV*.

Varsågod, hugg in!

Anna Lundberg, Emma Stollo, Amelie Björck

Noter

- 1 Sketchen sändes i Sveriges radios P1 30/4 1998 och analyseras i Anna Lundberg: *Allt annat än allvar. Den komiska kvinnliga grotesken i svensk samtida skrattekultur*, Makadam 2008.
- 2 Jean-Jacques Rousseau: *Emile, or On Education*, Basic Books 1979.
- 3 Sojourner Truth: "Är inte jag en kvinna?", *Kvinnopolitiska nyckeltexter*, Lisbeth Larsson (red), Studentlitteratur 1996.